

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА
МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ
В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ**

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 39

Заснований в 1996 році

Рівне – 2008

ББК 74.20

О - 59

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць.

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 39. — Рівне: РДГУ, 2008. — 202 с.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії і методики виховання та навчання учнів і студентів, професійної орієнтації учнівської молоді, підготовки майбутніх педагогів.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, учителів, вихователів, практичних працівників освіти, керівників дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Пальчевський Степан Сергійович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Заступник головного редактора:

Янцур Микола Сергійович – кандидат педагогічних наук, професор (відповідальний секретар) (Рівненський державний гуманітарний університет).

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Бех Іван Дмитрович – доктор психологічних наук, професор, дійсний член АПН України (Інститут проблем виховання АПН України);

Вербець Владислав Володимирович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Воробйов Анатолій Миколайович – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Дем'янчук Анатолій Степанович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Карпенчук Світлана Григорівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Коваль Ганна Петрівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Литвиненко Світлана Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Лісова Світлана Валеріївна – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Малафійк Іван Васильович – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павлютенков Євген Михайлович – доктор педагогічних наук, професор (Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти);

Пасічник Ігор Демидович – доктор психологічних наук, професор (Національний університет “Острозька Академія”);

Поніманська Тамара Іллівна – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Савчин Мирослав Васильович – доктор психологічних наук, професор (Дрогобицький державний педагогічний інститут ім. Івана Франка);

Терещук Григорій Васильович – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПН України (Тернопільський національний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);

Тищук Віталій Іванович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Ямницький Вадим Маркович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Затверджено Вченою радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 8 від 28.03.2008р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додаток до постанови ВАК України від 11.10. 2000 р. № 1 – 03/8).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31. Рівненський державний гуманітарний університет

виховання в закладах освіти. – Рівне: РДГУ, 2004. – Вип.29. – С. 6-11.

5. Мамардашвили М.К. Познание и цивилизация // Природа. – 1988. – №11.

6. Психологічний словник /За ред. В.І.Войтка. – К.: Вища школа, 1982.

Резюме. В статье рассматриваются основные концептуальные основы проблемы воспитания личного самоутверждения и творческой самореализации в раннем юношеском возрасте, отмечаются характерные особенности социально-ценностной деятельности.

Ключевые слова: личное самоутверждение, творчество, самореализация, социально-ценностная деятельность.

The summary. The article deals with the basic methods of personal self-assurance upbringing as well as creative self-development in the early age. The article deals with typical features of activity which has social value.

Key words: personal self-assurance, creativity, self-development, social and evaluating activities.

Одержано редакцією 21.12.2007.

УДК: 373. 2

.....А.П. ПАНЧУК

ДО ПРОБЛЕМИ ГРОМАДЯНСЬКОГО ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ

Резюме. У статті розкрито актуальні проблеми громадянського виховання особистості. У ній розкриті актуальне завдання, яке стоїть перед українським суспільством, вищою школою – виховання нового, соціально активного, фізично й морально здорового громадянина.

Ключові слова: громадянське виховання, шляхи формування, становлення особистості, громадянська освіта, система виховання, національна самосвідомість.

Україна поступово вступає на шлях формування демократичної, правової держави і становлення громадянського суспільства. Нагромаджений за останні роки досвід змін та реформ, свідчить про те, що для стабільного розвитку демократії та громадянського суспільства недостатнім є лише прийняття демократичних законів, проголошення демократичних виборів та громадянських свобод. Головною запорукою становлення демократичної держави є, передусім, високий рівень громадянськості населення.

У цьому контексті перед українським суспільством, вищою школою як його важливим соціальним інститутом сьогодні постає актуальне завдання формування нового, соціально активного, фізично й морально здорового громадянина. Отже, зміни, що відбуваються в нашому житті, визначають нові вимоги до вітчизняної системи освіти та виховання. Успішна самореалізація особистості у період навчання і після його закінчення, її соціалізація у суспільстві, активна адаптація на ринку праці є найважливішими завданнями навчально-виховного процесу. Посилення виховної функції освіти, формування громадянськості, працелюбності, моральності, поваги до прав і свобод людини, любові до Батьківщини, сім'ї, довкілля розглядається одним із базових напрямів державної політики в галузі освіти.

На розв'язання цього завдання націонають програмні документи в галузі освіти (Закон України „Про освіту”, Закон України „Про вищу освіту”, Національна доктрина розвитку освіти, Концепція громадянського виховання, Концепція громадянської освіти), в яких важливим чинником вирішення означеного завдання названо громадянське виховання.

Актуальність такого погляду зумовлюється низкою чинників. Провідними з-поміж них є:

-глобальні зміни, які відбулися в суспільстві загалом, і породили „комплекс загальних-усезагальних проблем, вирішення яких вимагає зусиль і спільних дій громадян різних держав, різної ідеології, ... різних принципів і підходів до оцінки громадянських прав і самого громадянина” [8, 203];

-новий інформаційний простір, який продукує нові пропозиції, формує нові потреби, розширює уявлення про норми відносин і поведінки;

-міграційні потоки, що формують у громадянському суспільстві тієї чи іншої держави прошарки населення, які не мають громадянських прав, але активно залучаються до її життєдіяльності;

-новий рівень самосвідомості сучасної людини, новий рівень можливостей самовизначення.

Водночас серед сучасної молоді спостерігається небезпечно для соціальної стабільності суспільства зростання бездуховності, зневаги до правових та моральних норм, антисоціальної поведінки, втрата соціального оптимізму. Молодим людям дедалі важче знайти можливості для громадянського самовизначення, протистояння негативному впливу. Такий стан актуалізує необхідність упровадження комплексу соціально-педагогічних заходів для зміни існуючої ситуації з метою підготовки молоді до життя в умовах демократичного суспільства. Усе це активізує дослідження проблем громадянського виховання.

Висвітлення проблем, пов'язаних з різними аспектами громадянського виховання особистості присвячені праці сучасних науковців: політологи (І.Дзюбко, Ф. Рудич, С. Рябов), психологи (І. Бех, М. Боришевський, І. Косарева та ін.), педагоги (В. Іванчук, Т. Мальцева, О. Сухомлинська, К. Чорна та ін.).

Водночас звернення до наукової літератури засвідчує наявність у цій царині певних суперечностей. Скажімо, відповідно до Концепції громадянського виховання, воно визначається як „процес формування громадянськості”, виховання особистості, чутливої до свого оточення, залучення її до суспільного життя, в якому права людини є визначальними [6].

Якщо одним з провідних чинників громадянського виховання є „залучення особи до суспільного життя, в якому права людини є визначальними”, то воно, в силу сучасних реалій українського суспільства, стає просто неможливим. Тобто, виявляється, що треба спочатку розбудувати суспільство відповідного типу, а вже потім

залучати до нього індивіда. На нашу думку, більш правильним є підхід, відповідно до якого треба виховувати свідомих громадян, які могли б не тільки створити таке суспільство, а й забезпечити його життєдіяльність. В іншому випадку стикаємося з проблемою домінування суспільства над особою, перетворення її на об'єкт суспільних впливів. У цьому ж документі мета громадянського виховання вбачається у формуванні „свідомого громадянина, патріота, професіонала, тобто людини з притаманними їй особистісними якостями й рисами характеру, світоглядом і способом мислення, почуттями, вчинками та поведінкою, спрямованими на саморозвиток та розвиток демократичного громадянського суспільства в Україні” [6, 4].

Не заперечуючи загалом наведеного формулювання, хотіли б відзначити її певну односторонність і суб'єкт – об'єктну спрямованість. Адже тут ідеться суто про формування особистості, яка б повною мірою відповідала суспільному замовленню і діяла, виходячи не з власних переконань, цінностей, а з цінностей суспільства, яке в даному випадку перебуває „над” особистістю. Іншими словами, в „Концепції” на „вході” виховного процесу висувається мета, яка передбачає одержання „на виході” законослухняного, повністю підпорядкованого інтересам суспільства індивіда, який стає таким унаслідок жорсткого нав'язування йому певних рис, якостей, характеристик, які задаються „згори”, не беручи до уваги його особистий соціокультурний досвід та національний менталітет.

На нашу думку, мета громадянського виховання має полягати в тому, щоб підтримати зростаючу особистість в її свідомому поступі до набуття громадянських якостей в процесі різних видів діяльності (пізнавальної, оцінної, спілкування, реальної поведінки і вчинків).

Сучасна реальність знаменує собою перехід від тоталітарного режиму, авторитарно-бюрократичної системи з домінуючими класовими цінностями до встановлення громадянського, демократичного суспільства. Розбудова громадянського суспільства настійно вимагає перегляду сутності виховання молодого покоління, посилення в цьому процесі громадянської складової, що неодмінно активізує дослідження в цьому напрямі. Так, на думку У. Кецик, сутність громадянського виховання полягає насамперед у формуванні в індивіда патріотизму. Саме патріотичні риси людини (любов до Вітчизни, свого народу, гордість за його історію й традиції, відданість національній ідеї, готовність на трудові й героїчні подвиги в ім'я добробуту рідного народу й держави), стверджує дослідник, виступають невід'ємними складовими громадянськості [5, 76].

Однією з найважливіших з-поміж них У. Кецик вважає національну свідомість та самосвідомість, які виявляються у відчутті гордості за приналежність до своєї нації, її історії і культури, почутті громадянської відповідальності за свої дії і вчинки, стійкій потребі приносити користь народу, творити добро для інших держав і народів [5, 77].

Значну увагу проблемі громадянського виховання надає О. Вишневський, також синонімізуючи поняття „громадянськості” і „патріотизм”. Останній тлумачиться ним як вияв „любви та поваги до своєї держави як головної мети національної боротьби”, „рівень державно-патріотичного усвідомлення” [1, 99]. Сутність же патріотичного (громадянського) виховання полягає у формуванні в індивіда терпимого „ставлення до національно-культурних вартостей інших народів, прищеплення почуття національної, расової, конфесійної толерантності” [1, 99]. Ми солідаризуємося з О. Вишневським, який стверджує: „Прагнемо, щоб в Україні кожен народ, як у лісі кожне дерево, зберігав особливості свого виду – стовбур, крону, листя, цвіт. І якщо євреї чи росіянин не може стати українським націоналістом, то громадянином Української держави він стати може, а отже, і патріотом, бо на українській землі є те місце, де він народився, виріс і звідки пішов у світ” [1, 152].

О. Сухомлинська вбачає сутність громадянського виховання в емоційно-почуттєвому залученні особистості до різних форм знання, розуміння, діяльності й поведінки, спрямованих на прояви громадянськості [2, 147]. Остання ж уособлюється у певних громадянських якостях, до яких належать: любов до свого народу, краю, вітчизни, толерантність, демократизм, громадянська самосвідомість, громадянська гідність, громадянський обов'язок, громадянська відповідальність, громадянська мужність, громадянська діловитість, працелюбність, повага до законів держави, до чужої думки тощо.

Відомий підхід, згідно з яким громадянське виховання розглядається в контексті формування в особистості громадянської свідомості та самосвідомості як найважливіших складових психологічної структури особистості [10, 189]. При цьому громадянська свідомість розуміється як віддзеркалення індивідуального суб'єктивного ставлення особи до суспільних явищ, до системи наявних суспільних цінностей, що виступають для конкретного індивіда „як об'єктивна реальність, що може за певних умов трансформуватися у власні суб'єктивно значущі ціннісні орієнтації особистості” [10, 189].

Грунтуючись на таких ідеях, робиться висновок про те, що зміст громадянського виховання має спрямовуватися на забезпечення усвідомлення індивідом „своєї належності до певного етносу, нації”. У свою чергу, усвідомлення такої належності розглядається як основа „виникнення етнічної, а на певних етапах розвитку спільноти чи суспільства – національної свідомості та самосвідомості особистості” [10, 189].

Отже, у цьому підході спостерігаємо тісне поєднання громадянського і національного виховання. Основними громадянськими цінностями називаються: патріотизм, правова вихованість, законослухняність, правова культура, свідоме та відповідальне ставлення до прав та обов'язків громадян відповідно до державних законів; усвідомлення виняткової ролі в житті людини, суспільства, держави, мови; розуміння сенсу свого життя не лише з погляду земних, реальних цінностей, а й цінностей вічних; економічні цінності; естетичні цінності; валеологічні цінності; духовно-інтелектуальні цінності [10, 202-206].

В. Іванчук наголошує на необхідності формування в особистості таких структурних компонентів громадянськості, як: громадянської спрямованості (націленості на проблеми державного і громадського життя); громадянської ерудиції (обізнаності в таких галузях знань, як суспільствознавство, державознавство, батьківщинознавство, українське народознавство, краєзнавство та н.); громадянської свідомості (усвідомленості

людиною своєї належності до певної державно-громадської спільності, конституційно закріплених за нею прав та обов'язків, поміркованого ставлення до подій суспільно-політичного характеру); громадянських почуттів (любові до рідної землі, свого народу, його мови, мистецтва, культури, звичаїв, традицій та ін.); громадянської поведінки (позиції щодо можливих альтернативних рішень проблем суспільно-політичного характеру, високого рівня активності в трудовій та суспільно корисній діяльності) [3, 29-30]. Саме такий зміст, на переконання дослідника, має бути покладений в основу громадянського виховання.

Згідно з поглядами С. Рябова, громадянське виховання має забезпечувати навчання індивідів зберігати власну автономію у стосунках з іншими людьми та державою, ефективно захищати свої інтереси. Таке виховання має бути осмислене як „своєрідне звільнення людини, її визволення, але не від зовнішніх пут, а від власної нерішучості, нездатності відчувати власну соціальну значущість, гідність, свободу й рівність у стосунках з іншими”. Воно повинне поряд з наданням знань і формуванням умінь суспільно-політичної дії сприяти „формуванню певного морально-духовного стану людей – відчуття власної свободи та разом з тим відповідальності, віри в суспільні цінності” [9, 2-3].

Громадянське виховання може відбуватися у трьох площинах:

1. *Інституційній*. Це площина, яка об'єднує спеціально створені у суспільстві структури, які несуть переважне навантаження щодо формування громадянськості – сім'я і навчальні заклади.

2. *Позаінституційній*, що вміщує структурні елементи суспільства, які не є інституціалізованими, але справляють свій вплив на виховання громадянських цінностей. Це, насамперед, засоби масової інформації, за допомогою яких особистість отримує різнобічну соціальну інформацію і доповнює свої знання про суспільство, його ціннісно-орієнтаційну сферу тощо. Крім ЗМІ, до цієї площини належать клуби та гуртки за інтересами, громадські організації, які наповнюють конкретним змістом не лише когнітивний, але й діяльнісний компоненти процесу виховання громадянських цінностей.

3. *Оказіональній*, яка містить сферу неформального спілкування особистості поза референтною групою; випадкове поле інформації, яке напівсвідомо засвоюється індивідом; сюди ж відносимо пошуки ідеалу, кумира, ставлення до нього з боку особистості та емоційно-чуттєві зміни, пов'язані з цим. Особливого значення емоційно-психологічна складова процесу формування громадянських цінностей, яка розвивається на засадах міжособистісного спілкування [7, 66].

П. Кендзьор одне з найважливіших завдань громадянського виховання вбачає в створенні умов для формування сукупності здатностей особистості, базових громадянських компетентностей, що дозволяють їй активно, відповідально й ефективно реалізовувати весь комплекс громадянських прав і обов'язків у демократичному суспільстві, застосувати свої знання та вміння на практиці, а саме: дослідницька компетентність, компетентність соціального вибору, компетентність соціальної дії, комунікативна компетентність, навчальна компетентність [4, 160].

Всі наведені вище визначення сутності громадянського виховання і підходи до його реалізації не претендують на закінченість формулювань й можуть виступати предметом обговорення.

Висновок. Громадянське виховання за сучасної ситуації в українському суспільстві, має спрямовуватися на культивування вартостей прав, свобод і гідності людини, розвитку вміння особистості захищати власні права від зазіхань на них з боку інших людей чи то влади, формуванні громадянської компетентності, прихильності до цінностей демократії, поширенні критичного ставлення людей до уряду й виданих ним постанов і рішень, мотивуванні індивідів до участі в розв'язанні проблем громадського життя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вишневський О. Сучасне українське виховання. Педагогічні нариси. – Львів, 1996. – 238 с.
2. Громадянин. – Держава. – Громадянське виховання: Антологія / Упоряд. М.П.Рагозін, О.В. Сухомлинська. – Донецьк, 2001. – 262 с.
3. Іванчук В. Формування громадянської культури учнівської та студентської молоді в процесі навчання // Шлях освіти. – 2000. – № 2. – С.28-31.
4. Кендзьор П.І. Інноваційні форми організації громадянського виховання старшокласників у позакласній роботі: 13.00.07 / Інститут проблем виховання АПН України. – К., 2004. – 180 с.
5. Кецик У. Взаємозв'язок національних і загальнолюдських цінностей у становленні особистості-громадянина // Єдність національного і загальнолюдського у формуванні морально-духовних цінностей. – 3б. наук. праць. – Івано-Франківськ, 2002. – С.74-78.
6. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності // Педагогічна газета. – 2000. – №6.
7. Корінна Л.В. Формування громадянських цінностей старшокласників у загальноосвітніх навчальних закладах: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07 / Житомирський державний ун-т ім. І.Франка. – Житомир, 2004. – 220 с.
8. Князев А.М. Роль педагогической науки в формировании гражданских качеств как условия самоопределения и самореализации личности // Мир психологи. – 2006. – № 2. – С.203-216.
9. Рябов С.Г. Особливості громадянської освіти у формуванні політичної культури перехідного суспільства // Освітній дайджест. Акцент-панорама. – 2004. – № 4. – С.77-87.
10. Система виховання національної самосвідомості учнів загальноосвітньої школи / За ред. Д.О. Тхоржевського. – К., 1999. – 295 с.

Резюме. В статті раскрыто актуальні проблеми громадянського виховання особистості. В ній раскрыта актуальна задача, перед якою стоїть українське суспільство, вищою школою – виховання нового, соціально активного, фізично і морально здорового громадянина.

Ключевые слова: гражданское воспитание, пути формирования, становление личности, гражданское образование, система воспитания, национальное самосознание.

The summary. In the article it is opened actual problems of civil education of the person. It deals with actual problem with which faces to the Ukrainian society, the higher school - education new, socially active, physically and morally healthy citizen.

Keywords: civil education, ways of formation, becoming of the person, civil formation, an educational system, national consciousness.

Одержано редакцією 02.04.2008.

УДК: 371. 32-081. 6. 14

Н.С. САВІНОВА

СТИМУЛЮВАННЯ АКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ У ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОМУ ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ

Резюме. У статті розглядається проблема стимулювання активної діяльності учнів у процесі особистісно орієнтованого виховання. Автор акцентує увагу на основних способах стимулювання активності учнів під час проведення інтерактивних форм практичної реалізації виховних інваріантів. В основі їх застосування проблемно-пошукові, активно-творчі та практично-діяльнісні методи організації виховної взаємодії педагога та вихованця.

Ключові слова: активність, активна діяльність, суб'єкт активної діяльності, особистісно орієнтоване виховання, інтерактивні форми, тренінгові заняття, ігрові технології.

Постановка проблеми. Особистісно орієнтоване виховання передбачає культивування здібностей до саморозвитку і самовдосконалення, суб'єктом і рушійною силою яких є сама особистість. Вихованець у всіх механізмах особистісно орієнтованого виховного процесу є дієвим суб'єктом, а стимулювання його активності – одним із основних завдань. Тому в основі особистісно орієнтованого виховання – психолого-педагогічні праці Б.Г.Ананьєва, Л.С.Виготського, Т.Я.Гальперіна, І.С.Кона, Г.С.Костюка, О.Ф.Лазурського, О.М.Леонтьєва, В.А.Петровського, С.Л.Рубінштейна, у яких теоретично обґрунтовано гуманістичні положення про особистість як активний суб'єкт розвитку і життєдіяльності.

Теоретичні засади сучасного особистісно орієнтованого виховання розкриваються у дослідженнях К.О.Абульханової-Славської, І.Д.Беха, А.М.Бойко, О.І.Вишневського, Т.Д.Дем'янюк, І.А.Зязюна, О.В.Киричука, О.М.Пехоти, С.І.Подмазіна, В.В.Рибалки та інших. У них предметом вивчення є унікальна особистість – активний, свідомий суб'єкт, який відповідає за своє життя і прагне до втілення моральних ідеалів. Така особистість потребує суб'єкт-суб'єктних зв'язків з іншими людьми, відчуває необхідність самовдосконалення, активно шукає сенс свого життя. При цьому домінуючим є проектування такої суб'єкт-суб'єктної міжособистісної взаємодії вихователя і вихованця, у якій розв'язання виховних завдань розгортається як спільна діяльність і діяльне спілкування в системі „педагог – учень”. Тому стимулювання активної діяльності вихованців у процесі практичної реалізації виховних інваріантів забезпечують успішне досягнення мети і завдань, засвоєння змісту особистісно орієнтованого виховання.

Мета нашої статті – розкрити основні способи стимулювання активної діяльності вихованців у особистісно орієнтованому виховному процесі.

Виклад основного матеріалу. Спираючись на дослідження І.Д.Беха, С.І.Подмазіна, І.С.Якиманської [1; 2; 7; 12], ми виділи ефективні прийоми стимулювання активності вихованців під час організації особистісно орієнтованого виховного процесу. Серед них: використання проблемних творчих завдань, індивідуальних доручень; застосування доручень-завдань, які дозволяють учневі вибрати тип, вид матеріалу; створення позитивного емоційного настрою для діяльності всіх вихованців у процесі виховної роботи; повідомлення та спільне обговорення не тільки теми, але й процесу організації тої чи іншої форми виховної роботи; стимулювання учнів до вибору і самостійного використання творчих способів виконання доручень-завдань; заохочення після виконання доручень-завдань аналізу того, як учень мислив, висловлював думку, судження, діяв.

Їх практична реалізація дає можливість суттєво відрізнити методику проведення традиційних форм організації виховного процесу від особистісно орієнтованих. Найбільш результативними при цьому є інтерактивні форми особистісно орієнтованого виховання. У процесі їх проведення створюються умови для активного нагромадження вихованцем свого власного особистісного досвіду, самостійного усвідомлення загальнолюдських цінностей-ставлень, що дозволяє йому проявити ініціативу, творчість, самостійність у процесі активної особистісно значущої діяльності, стимулює до природного самовираження та самореалізації.

Систему інтерактивних форм особистісно орієнтованого виховання наведено на рисунку 1. Як бачимо, до інтерактивних організаційних форм особистісно орієнтованого виховання відносяться соціально-психологічні тренінги, аутотренінги, тренінги-символізації, тренінги-ототожнення, ігрові тренінги, вправи, психогімнастичні вправи, ділові, особистісно-рольові, рухливі ігри, КВК, брейн-ринги, „мозкові штурми”, психодрами, соціодрами, та інші.

Кожне тренінгове заняття – це наперед запланований виховний процес, призначений удосконалити знання учнів про себе, сформувати вміння та навички самопізнання, самовизначення та самовдосконалення. Проведення тренінгового заняття дає можливість визначити цінності, ідеї, погляди, переконання вихованців, їх поведінку з метою зміни та оновлення; сприяє розвитку здібностей пізнавати інших людей, усвідомлювати

ЗМІСТ

Бех І.Д. Психологічне ферментування виховного процесу.	3
Кукалець М.В., Мусій І.М. Історичний аналіз розвитку педагогічних технологій.	8
Дем'янюк Т.Д. Соціально-психологічні механізми та загальнопедагогічні чинники виховання громадянина України.	10
Кіндрат В.К. Патріотичне виховання підлітків: психологічний аспект.	14
Поліщук Н.В., Панченко М.С., Панченко І.М. В.І. Вернадський і формування інтелектуального потенціалу нації.	23
Косарева Н.І. Формування почуття совісті як важливої риси громадянина-гуманіста.	28
Калита Н.І. Проблема жіночого виховання в структурі виховного ідеалу К. Ушинського.	31
Пагута Т.І., Котовська Л.Г., Логін Т.П. Теоретичні аспекти компетентісно зорієнтованого навчання.	34
Панченко М.С., Панченко І.М., Поліщук Н.В. Наука і духовність у процесі становлення творчої особистості.	39
Боровець О.В. Соціальна зумовленість системи виховання особистості.	44
Безкоровайна О.В. Проблема виховання культури особистісного самоствердження: концептуальні засади.	47
Панчук А.П. До проблеми громадянського виховання особистості.	53
Савінова Н.С. Стимулювання активної діяльності учнів в особистісно орієнтованому виховному процесі.	56
Фіщук В.Г. Стан організації самовиховання учнів в сучасній сільській школі.	62
Нечипорук Л.І. Формування моральної культури школярів в контексті загальнолюдських цінностей.	67
Янцур М.С., Варич О.С. Професійне самовизначення старшокласників у залежності від соціонічного типу особистості.	70
Дещенко О.М. Організаційно-педагогічні вимоги до навчального процесу з метою формування в учнів готовності до вибору професії.	77
Войтович О.П. Вивчення елементів фізики в курсах природознавства і математики початкової школи.	81
Сіранчук Н.М. Лінгводидактичне спрямування технологій розвитку образного мовлення в молодших школярів.	84
Стельмашук Ж.Г. Інтегрування різних видів мовленнєвої діяльності у процесі формування мовленнєвої компетенції учнів початкових класів.	88
Колесніков С.А. Гра на дитячих елементарних інструментах як засіб розвитку дітей молодшого шкільного віку.	91
Трофімчук В.М. Художнє конструювання як творчий навчально-виховний процес проектного моделювання старшокласників.	94
Оксенюк О.В. Відбір та структурування змісту історичного матеріалу з метою формування національних цінностей в учнів.	97
Войтко А.І. Організація професійних проб учнів VIII-IX класів загальноосвітньої школи.	102
Денисюк Н.В. Вирішення проблеми формування екологічної компетентності дівчат в програмах та навчально-методичних виданнях з трудового навчання (обслуговуюча праця).	104
Семенович С.В. Соціальна адаптація юнаків старшого шкільного віку засобами атлетичної гімнастики.	110
Грицик Т.А. Особливості форм та методів контролю навальних досягнень учнів з математики у профільних фізико-математичних класах.	113
Парховнюк Г.О. Роль вчителя інформатики в процесі формування професійного самовизначення старшокласників.	118
Гудовсек О.А. Роль позашкільних закладів освіти в системі естетичного виховання учнів (1950-1990 р.р.).	122
Дем'яненко І.О. Місце початкової спеціалізованої музичної освіти в структурі суспільних відносин.	125
Мегем Є.І. Навчальне завдання в проектній діяльності як особистісно значима проблема.	130
Лісова С.В. Деякі аспекти впровадження кредитної системи навчання.	134
Шевчук А.С. Технологія розробки програмно-методичного забезпечення фахових дисциплін за принципами кредитно-модульної системи.	135
Міщениця О.М. Формування громадянської відповідальності особистості у процесі засвоєння загальноосвітніх знань.	141
Веремчук А.П. Комплексне забезпечення реалізації системних функцій підготовки педагогів.	147
Симчук Н.Р. Проектно-технологічна діяльність студентів педагогічних коледжів.	151
Хроленко М.В. Модель процесу формування екологічної свідомості студентів педагогічних університетів.	157
Завалевський Ю.І. Роль професійної компетентності вчителів в умовах розбудови сучасної середньої освіти.	161
Лупенко-Ковтун С.М. Формування умінь діалогічної взаємодії майбутніх учителів та інтерактивні технології навчання.	165
Войтович І.С., Громов Д.В., Батишкіна Ю.В. Методика застосування інформаційно-комунікаційних технологій у вищих навчальних закладах для роботи з інформаційними ресурсами.	168
Стегній Т.А. Інформаційні технології в практиці викладання музичного виховання у педагогічному навчальному закладі.	172
Троцюк М.В. Ієрархія ціннісних орієнтацій студентів педагогічного коледжу.	174

Мегем О.М. Запровадження теоретичних аспектів методики викладання біології у практику роботи вітчизняної школи (друга половина 60-х—70-ті роки XX ст).	178
Дупак Н.В. Професійне навчання й підготовка фахівців у країнах Західної Європи.	183
Димченко С.С. Духовне відродження особистості Гната Хоткевича в контексті розвитку кобзарського мистецтва України.	185
Потанчук Т.В. Духовна музика – один із засобів формування духовного світу людини.	189
Тарківська-Нагиналюк О.Д. Особливості читання з листа у вокально-інструментальному ансамблі.	192
Бондарчук А.Я. Культура сімейних взаємин як педагогічна проблема.	195
Відомості про авторів.	198

Наукове видання

ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Збірник наукових праць

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 39

Заснований у 1996 р.

Відповідальний за підготовку збірника до видання Янцур М.С.

Технічний редактор Кравчук В.Ю.

Комп'ютерна верстка Хильчук Т.К.

Здано до набору 18. 02. 2008 р. Підписано до друку 28. 03. 2008 р.
Формат 60х84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 30,3. Обл. вид. арк. 30,7. Замовлення №67/1. Наклад 120.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31
Рівненський державний гуманітарний університет, кафедра професійної педагогіки і
трудової підготовки (к. 98, тел. 8-0362-22-11-18)

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі
Рівненського державного гуманітарного університету
33028 м. Рівне, вул. С.Бандери, 12, тел. 8-0362-26-48-83

О – 59 **Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в
закладах освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 39. —
Рівне: РДГУ, 2008. — 202 с.**

ISBN 966 — 7281 — 08 — 9.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії і методики виховання та навчання учнів і студентів, професійної орієнтації учнівської молоді, підготовки майбутніх педагогів.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, учителів, вихователів, практичних працівників освіти, керівників дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

ББК 74.20